

Tartalom

Mi az, hogy makroökonómia, és mi a mikroökonómia? A gazdaságpolitika ágai: a fiskális, monetáris és strukturális politikák. Adók és az államadósság. A monetáris politika eszközei, például az alapkamat. Mire jó a jegybanki függetlenség? Az infláció okai és következményei. Amit a kamatokról és valutaárfolyamokról tudni kell. A munkanélküliség legfontosabb jellemzői. A bizalom szerepe és az őszinteség komplikáltsága a gazdaságban. Makroökonómiai iskolák.

Megjegyzés

32 oldal, 8800 szó. Van benne pár elméletibb fejtegetés, de általában nem vészes – ha kissé száraz is. Annyiból érdekes, hogy elég jó bepillantást nyerhetünk valamibe, ami általában a fejünk fölött zajlik: a gazdaságpolitikába; jobban meg tudjuk ítélni azt. Ha hosszúnak tűnik, ki lehet hagyni az apróbetűt, mint mindig.

Gazdaságpolitika, makroökonómia

(Azonosító: 090; Változat: 01)

Pozíció a műben

Előszó

A világ működése

Bevezetés

Elvek

Alapok

Élet

Elme

Ember

Társadalom

Csoportok

Politika

A gazdaság elmélete

Versengés és együttműködés

Racionalitás és önzés

Iparizált világunk

Tulajdon

Preferenciák és hasznosság

A piac alapjai

A piac előnyei

A piac elvi korlátai

A piac gyakorlati hiányosságai

Ár és érték

Specializáció és standardizáció

Gazdaságpolitika, makroökonómia

Közgazdaságtan

Pénz és hitel

Értékteremtés

A gazdaság gyakorlata

Kultúra

Etika

Egység

Program

Az ember élete

1. Bevezetés.....	2	—
1.1. Mikroökonómia – makroökonómia	2	
1.2. A gazdaságpolitika ágai	3	1
1.3. A gazdaságpolitika képlékenysége és szubjektivitása	5	
2. Fiskális politika	6	—
2.1. Adók	7	
2.2. Kölcsönök	12	2
2.3. A kiadási oldal.....	14	
3. Monetáris politika.....	15	—
3.1. A monetáris politika eszközei	15	
3.2. A jegybanki függetlenség	17	
3.3. A laza monetáris politika népszerűsége	18	3
4. Infláció, kamatok, árfolyamok	19	—
4.1. Infláció	19	
4.2. Kamatok	23	
4.3. Valutaárfolyamok	24	4
5. Egyebek	27	—
5.1. Munkanélküliség	27	
5.2. Tovagyűrűző hatások.....	28	
5.3. A bizalom szerepe a gazdaságban	29	
5.4. Az őszinteség komplikáltsága a gazdaságban	30	5
5.5. Néhány további megállapítás	31	
5.6. Makroökonómiai iskolák.....	32	—
Referenciák.....	34	6

1. Bevezetés

1.1. Mikroökonómia – makroökonómia

Ez a közgazdaságtan két nagy területe. A mikroökonómia a gazdaság alapvető egységeinek (háztartások, cégek) a viselkedését és interakcióit vizsgálja, beleértve a piacok működését is. A **makroökonómia** ezzel szemben az egész gazdaságot tanulmányozza, annak különféle ismérveit (pl.

összesített kínálat és kereslet, infláció, munkanélküliség), és hogy mivel lehet befolyásolni a gazdaság működését.

A kép azért itt is némileg összetettebb: **a mikro- és makroökonómia nem független egymástól**, már csak azért sem, mert a gazdaság egésze az egységekből épül fel, az egységek viselkedésének makroökonómiai következményei is vannak; makrorészről pedig a gazdaságpolitika, mondjuk egy kamatemelés, befolyásolja az egységek viselkedését. (Másfelől a közgazdaságtannak vannak további, tematikus területei, például a pénzügyek, melyek a mikro- és a makroökonómiához is kapcsolódnak.)

1.2. A gazdaságpolitika ágai

A gazdaságpolitika az, ahogyan az állam befolyásolni igyekszik a gazdaság működését. Az állam különböző irányokból, különböző eszközökkel törekedhet erre.

• Fiskális politika

Ez az, **amikor az állam pénzeket mozgat**: adóztat, hitelt vesz föl, aztán költekezik, támogatásokat nyújt, újraelosztást hajt végre. Mindezzel elsősorban a gazdasági növekedést (illetve a kormányzat népszerűségét) igyekszik elősegíteni. A fiskális politika a törvényhozás, a kormány és az önkormányzatok hatáskörébe tartozik.

• Monetáris politika

A monetáris politika **a gazdaságban jelenlevő pénz összmenységének szabályozásával operál**, például az alapkamat változtatásán keresztül. Ha ugyanis az embereknek, cégeknek több pénze van, illetve olcsóan jutnak hitelhez, akkor szívesebben költekeznek, ruháznak be – ellentétben azzal, amikor kevesebb költenivaló áll a rendelkezésükre.

A monetáris politikát a jegybank, a pénz eredeti kibocsátója gyakorolja, célja viszont inkább az árstabilitás, a pénz vásárlóerejének megőrzése, mint a gazdasági növekedés – bár az utóbbit előmozdítandó is alkalmazzák.

Lásd ehhez a 'Bankok' témában a jegybankról és a kétszintű bankrendszerrel írtakat; valamint a 'Pénz és hitel' témában a pénzteremtést, a rendeleti és hitelpénzt.

A fiskális és monetáris politikát részletesen tárgyalom alább.

• Strukturális politika

De nemcsak a pénzzel lehet machinálni – az államnak lehetősége van a saját illetve **a gazdaság működésének, szerkezetének átalakítására is.**

Ez sok mindent jelenthet:

- **A munkaerőpiac átalakítását, rugalmasabbá tételét**, különösen az elbocsátás megkönnyítését – ami azonban azt is maga után vonja, hogy a cégek felvenni is könnyebben veszik fel az embereket, éppen azért, mert tudják, ha változik a helyzet, könnyen megszabadulhatnak a felesleges munkaerőtől. Szintén elősegítik a rugalmasságot az átképzési lehetőségek.
- Ide tartozik aztán **a jóléti szolgáltatások újraszabályozása**, például a nyugdíjrendszer átalakítása, a különféle segélyek feltételeinek felülvizsgálata, stb...
- **Az üzletszabályozás és -engedélyezés rendszerének alakítása**: ha ezt könnyebbé, egyszerűbbé, gyorsabbá teszik, az általában használ az üzletnek.
- Hasonlóan, ha a gazdasághoz kapcsolódó **közüntézmények** (bíróóságok, adóhatóság, stb...) **működését javítják**, hatékonyabbá teszik, mentesítik a korrupciótól.
- **Az oktatás színvonalának emelése**, modernizálása is rendszerint gazdasági előnyökben csapódik le.
- Említhetjük aztán **a közpénzügyek rendbetételét**, különösen az adózás rendjének racionalizálását, illetve az állami pénzek hatékonyabb és átláthatóbb módon történő kezelését;
- Egy hatékony **pénzügyi szektor kiépítését**;
- **Az állami vállalatok működésének ésszerűsítését, az állami és magántulajdon arányának változtatását** a gazdaságban, a privatizációt;
- De a strukturális politikák közé tartozik az is, hogy **mennyire engedjük a piacot érvényesülni**, mennyire él az állam az **árszabályozás** eszközével.

Végigtekintve a felsoroltakon láthatjuk, hogy...

A strukturális politikák jellemzően hosszabb távon kivitelezhetőek, hosszabb távon fejtik ki hatásukat – a fiskális és monetáris politikákkal összevetve.

* * *

Érdemes sorba rakni a gazdaságpolitika ágait aszerint, hogy mennyire könnyű őket használni: \$

1) Legnehézkesebb a strukturális politikák művelése

Ennek nem annyira pénzügyi okai vannak, hanem az, hogy nagy rendszereket kell átalakítani, ami egyfelől önmagában nagy feladat, másfelől gyakran a változások által hátrányosan érintettek ellenállásába ütközik. (Gondoljunk, mondjuk az elbocsátás könnyebbé tételére.) Ráadásul az eredmények is később jelentkeznek.

2) Közepesen nehéz a fiskális politikát alkalmazni

Mert ehhez gyakran valahonnan meg kell szerezni a szükséges pénzt (ellentétben a monetáris politikával) – ami fáj azoknak, akiktől elveszik, vagy pedig eladósodással jár. Az efféle döntéseket gyakran politikai csatározások kísérik, presztízsvesztéseket okoznak, illetve el kell őket adni a népnek, akik a terheit viselik.

3) Legkönnyebb a monetáris politikát bevetni

Részben, mert általában egy (többé-kevésbé) független intézmény, a jegybank dönt róla, önállóan, nincs tehát vita, nem kell eladni a népnek. Másrészt a monetáris politika eszközeit is könnyű alkalmazni, különösen az alapkamat esetében, melyet könnyű egy tollvonással lecsökkenteni vagy megemelni; annál is inkább, mert a jegybanknak annyi (hazai) pénze van, amennyit csak akar, lévén ő bocsátja ki azt – így könnyen kifizeti, amit kell.

Ez a nehézségi sorrend nagyjából meg is mutatkozik abban, hogy melyik politikához milyen szívesen nyúlnak.

* * *

Lásd végül az ‘Állam’ témában annak gazdasági szerepét, hogy az túlnyúlik a gazdaságpolitikán.

Így például az állam feladata a gazdaság jogi kereteinek meghatározása; a közhasznú javak biztosítása a társadalom számára; illetve az állam ezeken túl is vásárol és szolgáltat.

1.3. A gazdaságpolitika képlékenysége és szubjektivitása

Hogy egy állam milyen gazdaságpolitikát folytat, az sok mindentől, köztük sok szubjektív tényezőtől függ; úgy is mint, hogy:

- Mit mennyire tekintünk értéknek, mit akarunk elérni, kinek akarunk kedvezni?

Mondjuk, hogy a gazdasági növekedés a fontosabb a számunkra, vagy az egyenlőtlenségek mérséklése – mert, ahogy látni fogjuk, ezeket egyszerre nehéz elérni. Általában is, a legtöbb gazdaságpolitikai intézkedésnek megvannak a nyertesei és vesztesei, egyeseket kedvezőbben, másokat kedvezőtlenebbül érintenek. Vegyük csak azt, amikor egyesek adóiból másokat támogatunk; vagy akár a kamatok megváltoztatását, csökkentését, ami az adósoknak jó, azoknak meg, akiknek pénze van a bankban, rossz.

- Politika, osztozkodás

Hogy kik lesznek a gazdaságpolitikai intézkedések haszonélvezői, az nyilvánvalóan a különböző érdekcsoportok erőviszonyaitól, játszmáitól is nagyban függ.

- Gazdasági, gazdaságpolitikai nézetek, elméletek

Az egyes gazdaságpolitikuskok eltérően gondolkozhatnak a gazdaság állapotáról, működéséről, arról, hogy milyen eszközöket érdemes alkalmazni. Lásd alább a különböző makroökonómiai iskolákat.

- Rendelkezésre álló eszközök, lehetőségek

Például, ha az állam már nagyon el van adósodva, akkor nehezen költekezhet még többet, nehezen élénkítheti a gazdaságot fiskális eszközökkel. Vagy, ha egy gazdaságban arannyal fizetnek, ahogy régen volt, akkor meg a monetáris eszközök korlátozottak, merthogy azt nehezebb szaporítani, mint a papírpénzt.

- **Külföldi befolyás**

És az is előfordul, hogy kívülről próbálnak beleszólni az ország gazdaságpolitikájába; például ahogyan a Nemzetközi Valutaalap, az IMF szokott megkövetelni bizonyos intézkedéseket, kedvezményes hiteleiért cserébe.

Lásd ide kapcsolódóan a 'Preferenciák és hasznosság' témában, hogy már azt kihívás megmondani, hogy több embernek együtt mikor a legjobb, például mert nem látunk az emberek fejébe, nem tudni, ki mennyire boldog, kinek a boldogsága mennyit ér, stb...

2. Fiskális politika

Most részletesebben szemügyre vesszük, hogy hogyan igyekeznek az állam különböző pénzek mozgatásával hatással lenni a gazdaságra.

Először is, milyen **forrásokból** gazdálkodik az állam, honnan szerzi a pénzt a fiskális politikához?

1) Adók

Adó az, amikor az állam hatalmánál fogva, közvetlen ellenszolgáltatás nélkül másoktól pénzt, javakat vesz el. Általában persze, közvetve, az adózók hasznát is látják az állam működésének.

2) Kölcsönök

3) Egyéb bevételek

Mint például a különféle bírságok, díjak vagy az állami vállalatok nyeresége. Az ilyesmiből azért általában nem folyik be túl sok.

4) Pénzteremtés

Vagyis, amikor az állam egyszerűen pénzt teremt, pénzt nyomtat, amit aztán elkölt. Nagy hibája ennek, hogy miközben egyre több pénz kerül a gazdaságba, megvásárolható dologból nem lesz több, a növekvő kereslet mellett a kínálat nem bővül – aminek eredményeképpen a pénz nagymértékben elértéktelenedik, hiperinfláció következik be. Normál körülmények között nem is élnek ezzel a lehetőséggel.

Most alaposabban áttekintjük az adókat és a kölcsönöket, a két fő bevételi forrást.

1

2.1. Adók

1) Adófajták

Közülük a legfontosabbak:

2

○ Jövedelemadó

Mint a személyi jövedelemadó vagy a társasági adó.

Hátránya, hogy miatta kevésbé éri meg dolgozni, illetve a munkaadók irányában megdrágítja a munkaerőt, így a munka, a foglalkoztatás ellen hat – valamint a társaságok nyeresége is csökken, kevesebb marad beruházásra, kevésbé éri meg befektetni, romlik a versenyképesség. Másfelől a jövedelmek eltitkolására ösztönöz, amivel sok pénz elkerüli az adózást.

3

Lásd továbbá az 'Állam' témában az **arányos és progresszív adózást**, hogy az utóbbi esetén a jobban keresők az arányosnál nagyobb mértékben járulnak hozzá az állam költségeihez.

4

○ Társadalombiztosítási hozzájárulás

Amivel az adózók olyan rendszerek működését biztosítják, mint az egészségügy, a nyugdíjrendszer és a munkanélküli ellátás, illetve maguk is jogosultságot szereznek ezek igénybevételére.

5

○ Általános forgalmi adó (ÁFA)

Aki csak a boltban találkozik vele, azt hiheti, hogy ez csak a fogyasztót, a végső vásárlót terheli – holott az ÁFA **mindenkit terhel, aki értéket ad egy áruhoz**, magyarul drágábban adja el, mint amennyibe neki került. Az ÁFA ennek a különbségnek egy bizonyos százaléka. (Ezért is hívják az ÁFÁ-t hozzáadott érték adónak is.)

6

Előnye, hogy **nehezebb kikerülni, mint a jövedelemadót**: a piacon, az áruházakban ugyanis az alkalmi felek nehezebben állnak le megvitatni, hogy hogyan lehetne elcsalni az adót – szemben azzal, ahogyan a dolgozó és a munkaadója megoldja ezt. Mindazonáltal ÁFA csalás is van bőven. B (@@Jól mondom?)

Másfelől az ÁFA a gazdaságra is **más hatással van, mint a jövedelemadó**: nem a termelést, hanem az eladást sújtja, a forgalmat fékezi, (legalábbis a belföldi vevők esetében). Továbbá nem gyengíti a munkakínálatot; és további jellemzője, hogy fogyasztás helyett megtakarításra ösztönöz. (@@Jól mondom?)

7

○ Értékesítési adó (@@Ugye így hívják magyarul? (Sales tax))

No, ez az, ami csak a végső fogyasztónak történő értékesítést adóztatja.

8

○ Jövedéki adó

Mely bizonyos termékek gyártását és forgalmazását sújtja.

○ **Vagyonadó**

Szemben a jövedelemadóval ezt nem a rendszeresen befolyó jövedelemre, hanem a már felhalmozott vagyona vetik ki.

○ **Illetékek**

Melyekkel kapcsolatban azt érdemes megemlíteni, hogy – **a díjakkal ellentétben** – **összegük nem áll arányban a szolgáltatások költségével**, melyekhez kapcsolódva beszedik őket. E költségekhez képest az illetékek lényegesen magasabbak lehetnek – ezért is szerepelnek itt, az adók között, és nem az egyéb bevételeknél. (Illeték lehet például az ingatlanvásárlás után fizetendő illeték vagy az örökösödési illeték.) (@@Dijakra példa?)

○ **Vámok**

2) Az adózás hasznai

Az adózásnak természetesen megvan a pozitív oldala is:

○ **Az állami kiadások fedezése**

Különös tekintettel a közhasznú javak biztosítására, arra, hogy az állam az adóztatás révén olyan dolgokat is tud biztosítani a társadalom számára, melyeket annak tagjai egyénileg nem tudnának létrehozni; gondoljunk, mondjuk az úthálózatra. No és persze ne feledkezzünk meg el a gazdaságpolitika költségeiről sem. Lásd alább a kiadási oldalról írtakat; a közhasznú, illetve közjavakról pedig lásd a ‘Versengés és együttműködés’ témában.

○ **Az egyenlőtlenségek mérséklése**

Ha abból, amit a gazdagabbaktól elveszünk, a szegényeket támogatjuk.

És szintén előny lehet:

○ **Az externáliák hatásának mérséklése**

Röviden azáltal, hogy megadóztatjuk a gyárat, amelynek a füstjét a szomszédok szívni kénytelenek, a pénzt pedig odaadjuk a kárvallottaknak. Lásd az úgynevezett Pigou-adót, az okozott költségeknek az externália előállítójára való visszaterhelését ‘A piac elvi korlátai’ témában.

3) Az adózás negatívumai, költségei

○ **Adót fizetni fájdalmas**

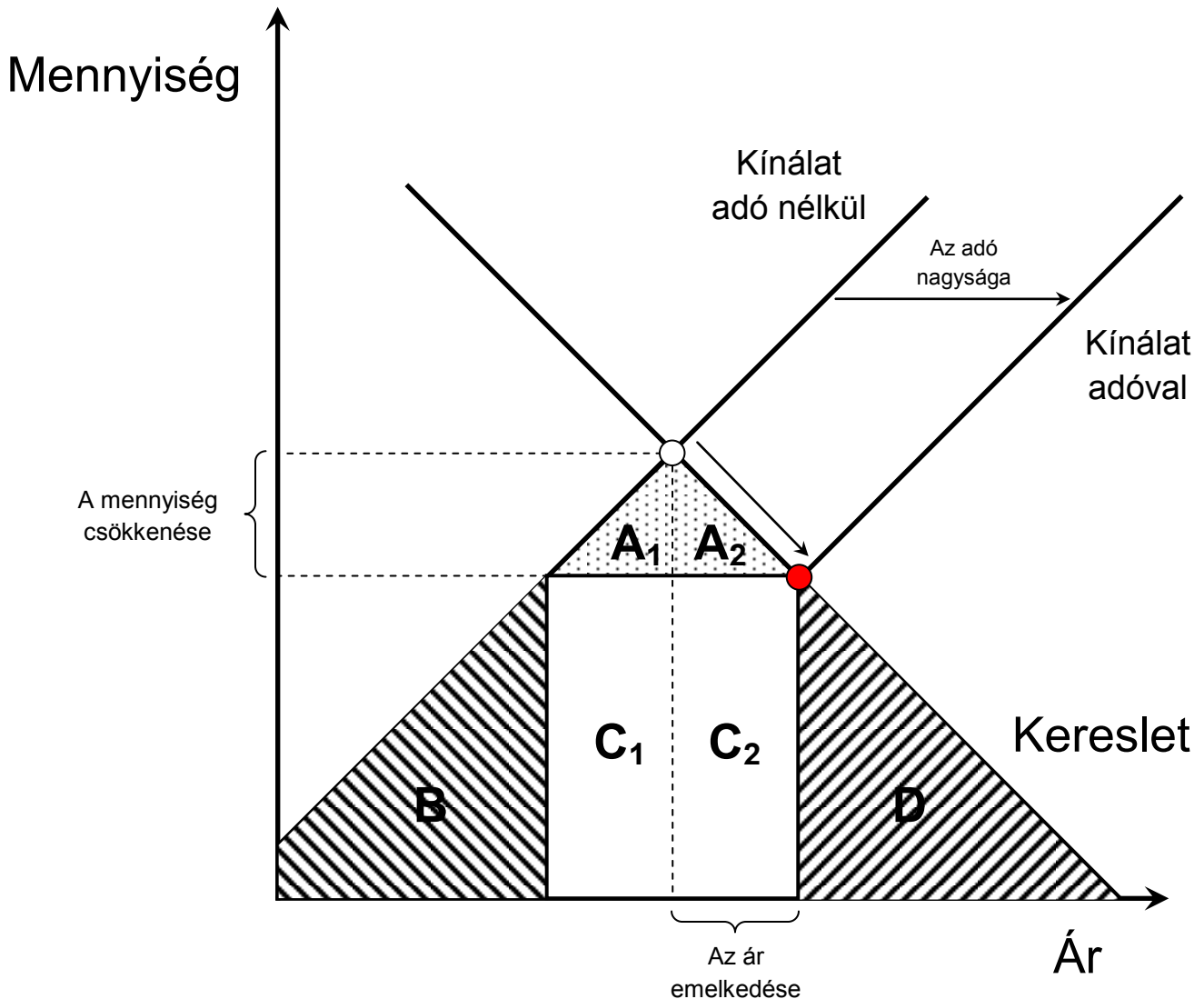
Nem is nagy csoda, hogy az adók népszerűtlenek. Másfelől, ettől még társadalmi szinten, összességében nem feltétlenül lesz kevesebb jólét és boldogság, hiszen aki megkapja azt, amit mástól elvettek, annak meg több lesz.

○ **A holtteher az áremelkedésből és a forgalom csökkenéséből**

Ez röviden azt jelenti, hogy a vevőnek és az eladónak az adó miatt elszenvedett vesztesége nagyobb, mint az állam nyeresége.

Megérthetjük ezt, ha szemügyre vesszük a következő ábrát:

Mit látunk itt? Először is, amikor még nincs adó, a „Kínálat adó nélkül” görbe mutatja a kínálatot, minden árhoz meghatározva a kínált mennyiséget, és viszont. Ha most bevezetik az adót, az eladók továbbra is ugyanakkora árat szeretnének kapni adott mennyiség mellett, az eredeti ár így minden mennyiség esetén megtoldódik az adóval: ezt mutatja „az adó nagysága” feliratú nyíl – a **kínálati görbe tehát jobbra tolódik**. (Most tehát egy értékesítési adóról beszélünk.) (@@Másféle adóra is igaz ez?)

Ennek következtében **a fehér pötty helyett a sötétebb, piros pötty lesz az új egyensúlyi pont**, ami, mint látható, az ár emelkedésével, és a forgalmazott mennyiség csökkenésével jár.

Milyen hatással van ez a vevőkre és az eladókra? Nézzük az eladókat. Az úgynevezett (aggregált) „**termelői többlet**” eredetileg $B+A_1+C_1$ volt. A termelői többlet azt jelenti, hogy az eladók összességükben mennyivel kapnak több pénzt annál, mintha mindegyikük az általa még elfogadható legalacsonyabb áron adta volna el a portékáját. Ez az adó miatt **B-re zsugorodik**.

A vevőknél hasonló a helyzet: a „**fogyasztói többlet**” $D+A_2+C_2$ helyett immár csak D -t fog kitenni. (A fogyasztói és termelői többletről ‘A piac alapjai’ témában lehet kicsit bővebben olvasni.)

Mind az eladók, mind a vevők rosszul járnak tehát az adóval, ez nem túl meglepő. Érdekesebb ennek a mértéke a beszedett adóhoz képest. Utóbbi C_1+C_2 lesz, ennek a területnek ugyanis a vízszintes éle az adó nagysága, függőleges éle pedig az eladott mennyiség.

A lényeg az, hogy a beszedett adó nagysága kevesebb, mint az elveszett fogyasztói és termelői többlet összege, mégpedig A_1+A_2 -vel. Utóbbi nevezzük az adó **holtteher veszteségének**: az adó következtében ez a haszon nem átkerül valahonnan valahova, hanem teljesen elveszik a társadalom számára. (Ellentétben a C_1 , C_2 -vel jelölt mennyiségekkel, melyek ezután az eladók és vevők helyett az államot gazdagítják.)

Emlékezzünk továbbá az adófajtáknál mondottakra, hogy azok a munka, a beruházások és befektetések ellen hatnak, csökkentik a forgalmat. **Az adók tehát fékezik a gazdaságot.**

○ **Az adók beszédésének, befizetésének költségei**

Ezek ugye egyrészt az államnál jelentkeznek, például fenn kell tartania az adóhatóságot – de az adók az adózóknál is pluszmunkával, költségekkel járnak: többet kell adminisztrálni, adószakértőt kell fogadni, stb...

○ **Az adózás egyéb negatívumai**

Az adózásnak a fentieknél közvetettebb következményei is lehetnek.

Például:

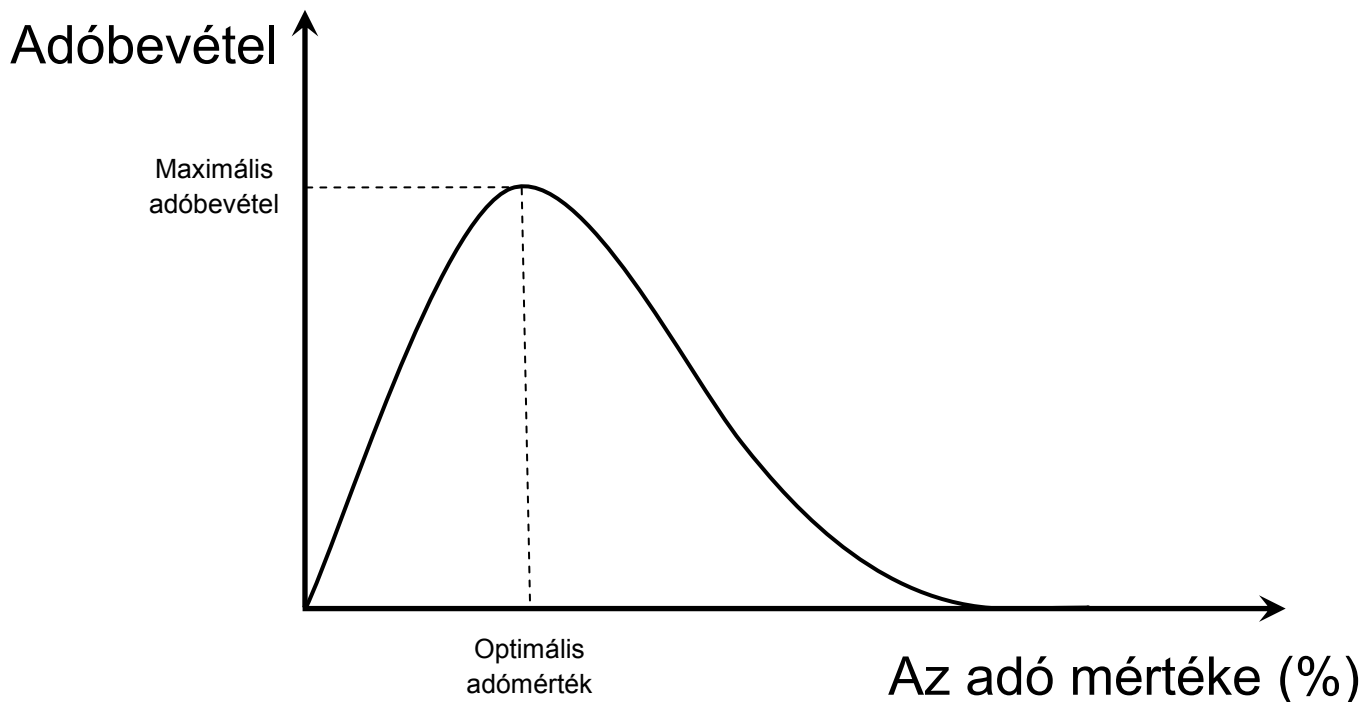
- Arra ösztönözhet, hogy ahelyett, hogy a piacon vennénk meg valamit, magunk végezzük el azt, kevésbé hatékony módon.
- Vállalatok összeolvadására készíthet, mert így nem kell adózni, ha az egyik elad valamit a másiknak.
- Adóelkerülésre sarkall, amivel nemcsak az adó lesz kevesebb, hanem jelentős energia is elmehet rá.

Az adók tehát általában torzítják a piacot: az erőforrások máshogy, rosszabbul hasznosulnak, mint a szabad piacon.

4) További megjegyzések az adózással kapcsolatban

○ Laffer-görbe

Ez egy egyszerű, ám viszonylag látványos összefüggés. Azt mutatja, hogy hogyan változik az adóbevételek az adó mértékének függvényében:

Mint látható, ha 0% az adó, akkor nincs bevétel. Ahogy elkezdjük emelni az adó mértékét, az adóbevételek is növekszik – de csak egy bizonyos pontig. Utána viszont csökkenni kezd, mert egyre kevésbé éri meg az adózás alá vont tevékenységgel foglalkozni. Végül, a görbe valahol, nem feltétlenül 100%-nál, ismét eléri a nullát, amikor mindenki kiszáll az üzletből.

Két tanulság: az adónak van egy, az összbevétel szempontjából optimális, közbelső mértéke; illetve előfordulhat, hogy az adó mértékének csökkentése növeli a bevételt.

○ Az adó nem szükségképpen azt terheli, aki befizeti.

Hiszen képes lehet áthárítani azt valaki másra.

Vegyük megint az értékesítési adót, amit az eladónak kell befizetnie. A kérdés az, hogy az eladók mennyivel tudják megemelni az árat, hogy kompenzálják az adó miatt keletkező veszteségüket. Ha a vevők nagyon árérzékenyek, akkor nem nagyon, így ekkor az eladók kénytelenek viselni az adó terhét. Ha azonban a vevők többet is hajlandóak megadni a termékért, akkor az adóként beszedett pénz végső soron javarészt tőlük fog származni.

(Ugyanakkor az is számít, hogy az eladók mennyire csökkentik a kínálatukat, ha csökken az ár, amit érte kapnak. Például, ha a földbirtokosok mindenféleképpen ki akarják adni az összes földjüket, akkor az összes adó őket fogja sújtani, mivel a bérlők magasabb áron csak kevesebb földet vennének ki, amibe a földbirtokosok nem mennek bele, ezért marad az eredeti ár, az áthárítás nem működik. Úgy is mondják ezt, hogy a kereslet és kínálat ár rugalmassága határozza meg, hogy végül kit mennyire terhel az adó, amit úgy lehet szemléltetni, hogy különböző meredekségű keresleti és kínálati görbéket rajzolunk az ábrába, melyen a holtteher-veszteséget mutattam be.)

2.2. Kölcsönök

1) Belföldi és külföldi kölcsönök

Nem mindegy, hogy az állam belföldi vagy külföldi hitelezőktől vesz kölcsön.

A belföldi adósság jellemzői:

- **Kiszorítási hatás**

Ha az állam belföldi hitelt vesz fel, ezzel a többi hazai hitelfeltevőt nehezebb helyzetbe hozza, elszívja ugyanis előlük a hitelt, csak drágábban, nehezebben kapnak kölcsönt, az állam nagy súlyával „kiszorítja” őket a hitelpiacról – ami az általános gazdasági növekedést is hátráltatja. (Bár gyakran, legalábbis közvetetten, az egyéb hitelfeltevők is hozzájuthatnak külföldi hitelekhez, melyeknél nem érvényesül ez a kiszorítási hatás, ezeknek is megvannak a hátulütői.)

- **A belföldi adósságtól könnyebben lehet megszabadulni**

Ugyanis a visszafizetéshez nincs szükség valutára, illetve el is lehet inflálni. (Lásd alább.)

- **Nincs árfolyamkockázat**

Ha külföldi valutában vesszük fel a hitelt, akkor ugyanannyi külföldi valutát kell majd visszafizetnünk – az viszont bizonytalan, hogy a belföldi pénzünk, amiben a bevételeink keletkeznek, később mennyi külföldi valutát fog érni, nem tudni tehát előre, végül mennyi belföldi pénzbe fog kerülni a külföldi adósság visszafizetése. Belföldi kölcsön esetén ez nem fenyeget.

- **Nincs árfolyamhatás**

Ha a külföldi kölcsönt belföldön akarjuk elkölteni, akkor előbb át kell váltani azt hazai pénzre, erősítve ez utóbbit. (Ami rossz hír az exportőröknek.) Visszafizetés esetén pedig fordított hatás érvényesül. Belföldi hitelfelvétel esetén nincs ez.

- **A kamatok itthon maradnak**

Nem a külföldi hitelezőket gazdagítják, a belföldi gazdaságot élénkítik.

2) Az eladósodás mértéke, veszélyei

Azt nem kell sokat magyarázni, hogy minél jobban el van adósodva valaki, annál kérdésesebb, hogy vissza tudja-e fizetni az adósságát. Így van ez az állam esetén is: minél többel tartozik, annál nehezebben jut csak újabb hitelekhez, annál drágábban hajlandóak neki kölcsönözni.

Ez pedig hozzájárul az eladósodottság további súlyosbodásához, az állam **adósságspirálba** kerülhet. Előbb-utóbb felrémlik az **államesőd veszélye** is, ami pedig sok szempontból rossz hír, különösen: megrendül az államrendszer, az ország stabilitásába, sőt, az állam hitelezőibe vetett bizalom is.

Az ilyesmi azonban a globalizált világban másokat, **a külföldieket is érzékenyen érintené**: az államot ugyanis gyakran külföldről is hitelezik; a pénzügyi szektor be van kapcsolva a nemzetközi pénzrendszerbe; a befektetői bizalom nemcsak az adott országgal kapcsolatban, hanem tágabb viszonylatban is megrendülhet; illetve a nemzetközi kereskedelmet is visszavethetik a hazai gondok. Ezért aztán **a nemzetközi közösség is igyekszik elkerülni, hogy egy-egy állam csődbe menjen.**

Az állam eladósodottságát a GDP-hez szokták viszonyítani, ez elég jól mutatja ugyanis, hogy az állam mennyire (volna) képes visszafizetni az adósságát. (Pl. azt mondják, hogy az államadósság a GDP 60%-a – ami egyébként közepesnek mondható.)

De nemcsak az eladósodottság mértéke számít abban, hogy egy-egy állam mennyire kap hitelt. Sok függ az általános befektetői hangulattól is: ha ez optimista, akkor a befektetők kevésbé kerülnek a kockázatot. Számít, hogy mennyi pénz van a (nemzetközi) gazdaságban: ha a monetáris hatóságok elárasztották vele azt, aki birtokolja, szeretné befektetni, például államkötvénybe. És nem utolsósorban számít az adott állam hírneve is: ha erős, megbízható állam hírében áll, akkor magasabb eladósodottság mellett is olcsóbban kaphat hitelt.

3) Az adósság, deficit haszna

A kölcsönbe kapott pénzt el lehet költeni jól és rosszul, igaz ez a magánemberekre és az államokra egyaránt. Általában rossz ötlet a hiteleket egyszerűen felélni – viszont hasznosak lehetnek, ha megtérülő, a gazdasági növekedést segítő dolgokba fektetik azokat.

Például az infrastruktúrába vagy az oktatásba. Ezek később több adóbevételt is eredményeznek, miáltal könnyebbé válik a visszafizetés; illetve a növekedésnek köszönhetően csökken az adósság mértéke a GDP-hez képest, az ország „kinövekszi” azt.

Szintén indokolt lehet válság idején hitelből élénkíteni a gazdaságot.

Hiszen ez gyorsabb kilábalást tesz lehetővé, az állami bevételek is gyorsabban normalizálódhatnak. Fontos azonban, hogy amit az állam rossz időkben elkölt, azt jó időkben szedje be, fizesse vissza az adósságot, tartalékoljon. Ezzel egyúttal azt is elkerülheti, hogy a gazdaság túlfűtötté váljon, aminek szintén megvannak a hátrányai, lásd a ‘Gazdasági válságok’ témában. Ezt nevezik egyébként **anticiklikus gazdaságpolitikának**.

4) Az államadósság kezelése

Miket lehet kezdeni az államadóssággal?

○ Görgetés

Magyarán, hogy új hitelekkel fizetjük vissza a régieket. Refinanszírozásnak is nevezik ezt, és azt érdemes még megemlíteni róla, hogy megváltozhat vele az adósság kamata, ha az új hiteleket új feltételekkel folyósítják.

○ Kinövekedés

Erről az előbb már szóltam.

○ Elinflálás

Ez azt jelenti, hogy ha csökken a hazai valuta vásárlóereje, azaz infláció van, akkor bár pénzben ugyanannyival, értékben viszont már kevesebbel tartozik az állam. Az adósság elinflálására a belföldi adósság esetén van lehetőség, és az benne a szép, hogy az államnak, különösen, ha ebben a jegybank is segíti, jelentős ráhatása van az inflációra. Nyilván, a

hitelezők már kevésbé lelkesednek ezért a módszerért; meg általában mindenki, akit az infláció hátrányosan érint. Lásd alább az infláció kárait.

○ **Visszafizetés**

Ezzel kevésbé szoktak élni, egyfelől, mert **a gazdaságot aktuálisan fékezné**, másfelől meg mert **a spórolás nem túl népszerű a politikusok körében**. (Demokráciában sem, mert féltik a népszerűségüket, félnek, hogy ha a néptől megvonnak ezt-azt, akkor legközelebb nem választják meg őket.)

Így aztán az államadósságot ritkán fizetik vissza teljesen.

Ennek ellenére az állam hitelezői többnyire visszakapják a pénzüket, részint a görgetés révén, részint úgy, hogy a még élő hiteleiket a másodlagos piacon értékesítik.

Az állam többnyire megbízható adósnak számít, mert hatalma és súlya révén lehet bízni abban, hogy elő tudja teremteni a pénzt, amire a törlesztéshez szüksége van. Emiatt rendszerint viszonylag kedvező feltételek mellett kap hitelt.

2.3. A kiadási oldal

(@@Ez itt elég rövid. Kellene bővebben? Hiányzik valami?)

Mire költi el az állam a beszedett pénzt?

● **Az állam és intézményeinek működése, az általuk nyújtott szolgáltatások költségei.**

Mint például a közigazgatás, a bíróságok, az iskolák fenntartása, működtetése.

● **Állami beruházások, azok működtetése, karbantartása**

Pl. a közúthálózat, közművek kiépítése, fenntartása. Ezek, meg az előző pontban írtak is, nagyrészt közhasznú javak, vagyis olyasmik, amikre csak közös erőfeszítés, az állam révén tehet szert a társadalom.

● **A gazdaságpolitika költségei**

Utaltam rá, hogy például a fiskális politikához gyakran előbb elő kell teremteni a pénzt, például, ha állami beruházásokkal, adócsökkentéssel akarjuk élni a gazdaságot.

● **Transzferek**

Vagyis amikor az állam pénzt ad valakinek, segítyez, támogat; embereket vagy szervezeteket. Lásd az 'Állam' témában az újraelosztást.

● Adósságszolgálat, tartalékképzés

Vagyis a lejáró adósságok, kamatok kifizetése; ami pedig a tartalékképzést illeti, bár az ritkán fordul elő, hogy egy államnak nettó értelemben, összességében, megtakarításai legyenek, „pluszban legyen” – bruttó értelemben azonban általában szokott tartalékokat képezni, hogy legyenek mozdítható pénzeszközei, melyeket szükség esetén felhasználhat. (@@Ugye, ami a bruttót illeti?)

* * *

Az állami bevételek és kiadások adott időszakbeli különbsége a **deficit** és a **többlet**. Ezek felhalmozódásából alakul ki aztán az **adósságállomány**. (Esetleg a **befektetés-állomány**. (@@Így hívják ezt?))

Végül érdemes még kiemelni, hogy különösen egy demokráciában, **a mindenkori kormány a költekezésben, az adók alacsony tartásában érdekelt**.

Ez élénkíti ugyanis a gazdaságot, ettől lesz népszerű, és nem utolsósorban így lenyúlni is többet lehet. **Különösen választások előtt** jellemző a kormányokra a költekezés, lazítás, elősegítendő, hogy javuljon a közhangulat, hogy újraválasszák őket. Ezzel összhangban, mint említettem, a kölcsönök visszafizetése kevésbé dívik – nem meglepő hát, hogy **az államok többsége jelentősen el van adósodva**. Bár vannak azért józanabban gazdálkodók is.

3. Monetáris politika

Ahogy írtam, a monetáris politika a gazdaságban jelen levő pénz mennyiségének szabályozásával igyekszik hatást gyakorolni a gazdaságra; a monetáris politikát a jegybank műveli, nagyjából a pénz vásárlóerejének megőrzése céljából – bár azért gyakran a gazdasági növekedést is elősegítendő.

3.1. A monetáris politika eszközei

Mikkel tud a jegybank hatással lenni a pénz mennyiségére a gazdaságban?

● Alapkamat

Ez a monetáris politika legfontosabb eszköze. A kereskedelmi bankok ezen a kamaton helyezhetnek el betétet vagy vehetnek fel kölcsönt a jegybanktól.

A kereskedelmi bankok tehát a pénzüket a jegybankba is rakhatják, vagy piaci hitelezésre fordíthatják, illetve a jegybanktól és a piacról is szerezhettek forrásokat – ezért **a kereskedelmi bankok által a piac felé kínált kamatszint követi a jegybanki alapkamat alakulását.** (Pl. ha a jegybank egyszer csak többet kínál a kereskedelmi bank pénzéért, akkor utóbbi nyilván csak magasabb kamattal lesz hajlandó hitelezni a piac felé.) A jegybank ily módon hatással tud lenni a piaci kamatszintre, ezen keresztül pedig arra, hogy mennyi hitel lesz kihelyezve, mennyi pénz lesz a gazdaságban.

• Kötelező tartalékráta

A kereskedelmi bankoknak forrásaik (pl. a náluk elhelyezett betétek) **bizonyos hányadát kötelező a jegybanknál betétként elhelyezni.** Mivel ez a pénz így nem lesz a piacra hitelként kihelyezve, csökken a gazdaságban jelenlevő pénz mennyisége. Hogy mekkora ez a bizonyos hányad, a kötelező tartalékráta, azt a jegybank határozza meg, ezzel szabályozva pénzmennyiséget. Lásd ehhez a 'Pénz és hitel' témában a hitelpénzről és a pénzmultiplikátorról mondottakat.

• Nyíltpiaci műveletek

Ez lényegében annyi, hogy **a jegybank a nyílt piacon ad-vesz állampapírokat, valutát, aranyat.**

Amivel hatással tud lenni a pénzmennyiségre (ugyanis, ha a jegybank vásárol, akkor több pénz kerül forgalomba, eladáskor pedig fordítva), de a valutaárfolyamokat és a kamatokat is befolyásolja. (@@Mennyire szokott a jegybank állampapíron kívül másféle értékpapírral kereskedni? Mennyire jellemző az arany adásvétele monetáris politikai céllal? Nem inkább az az aranytartalék célja, hogy szükség esetén valutát vehessen belőle? Olvastam olyat is, hogy a jegybank a kereskedelmi bankokkal üzletel ekképpen: akkor ez nem is annyira a nyílt piacon folyik?)

A nyíltpiaci műveletekkel kapcsolatban azt érdemes még megemlíteni, hogy a **hatásuk gyors és precíz** a többi eszközhöz képest; valamint, hogy **a jegybank állampapírt csak a másodlagos piacon vásárol**, kerülendő az állami költségek pénznyomtatásból való finanszírozását.

• Kommunikáció

Ha egy jegybankár, (gazdaság)politikus olyanokat mond, hogy „Meg fogjuk védeni a (gyengülő) forintot”, vagy, hogy „Elkötelezettek vagyunk a gazdasági növekedés támogatása mellett”, azzal jelentős hatással tud lenni a gazdasági szereplők várakozásaira, hangulatára, máris kevésbé szabadulnak a forinttól, az máris kevésbé gyengül. Az utóbbi kijelentés nyomán pedig kamatsökkentésre, hasonló gazdaságélénkítő lépésekre számíthatnak az emberek, merészebben fektetnek be, vásárolnak, máris élénkül a gazdaság – holott a gazdaságpolitikusok részéről még semmi érdemi nem történt. (És lehet, hogy nem is lesz rá szükség, hogy történjen, hiszen, **néhány puszta szó miatt máris jobb a helyzet.**)

Lásd alább a gazdasági várakozásokról mondottakat.

Mindezekkel az eszközökkel tehát a jegybank elsősorban a forgalomban lévő pénzmennyiséget szabályozza. Fontos, és nem is nehéz látnunk az összefüggést utóbbi és az **infláció** között (melyet a jegybank igyekszik kordában tartani): ha sok

az elköltésre váró pénz, a megvásárolható dolgok kínálata viszont korlátozott, az magas árakat eredményez. Az inflációnak pedig számos káros következménye van, ahogyan alább látni fogjuk. **Ezért sem lehet nyakló nélkül önteni a pénzt a gazdaságba.**

3.2. A jegybanki függetlenség

Az elmondottak szerint **a jegybank igyekszik megelőzni az inflációt**, védeni a hazai valuta árfolyamát, megőrizni a pénz külső-belső vásárlóerejét. **A kormányoknak azonban gyakran érdekében áll a pénz gyengítése**, hogy elinflálják az adósságot, illetve hogy ezzel segítsék az exportot, élénkítsék a gazdaságot.

Az is láttuk, hogy **a kormányok egyébként is szeretnek költekezni, és az eladósodás sem zavarja őket túlságosan**. A költekezés egyebek mellett az inflációt is gerjeszti, és az eladósodás is a pénz elértéktelenedésének irányába hat, különösen, ha súlyos méreteket ölt, megrendül a rendszerbe vetett bizalom. **A jegybanknak ez sem tetszik.**

Látható tehát a két intézmény közötti ellentét. A jegybank próbál is hatással lenni a kormányra, fékezni annak költekezési vágyát: van egy ilyen sajátos ellenőrző szerepe a kormány felett.

Amihez meg is vannak az eszközei:

- **A jegybank nem teremt pénzt az állami költekezés céljából.**

Illetve nem vesz állampapírt közvetlenül az államtól. (Láttuk viszont, hogy közvetve azért szokott.)

- **A kamatok megemelése**

Amit elsősorban az infláció fékezése, az árfolyam erősítése céljából szokott megtenni – egyúttal azonban ezzel az állami hitelfelvételt, az adósság refinanszírozását is nehezíti.

- **A nyíltpiaci műveleteivel** is meg tudja nehezíteni a hitelfelvételt

Ha a másodlagos piacon kevesebb állampapírt vásárol, vagy eladóként lép fel.

Mindezekkel a jegybank felelősebb hitelfelvételre, felelősebb gazdálkodásra készíti az államot.

A jegybank azonban csak akkor képes ellenőrizni a kormányt, ha utóbbi nem ellenőrzi ő magát, nagyban független tőle. Ezért szokták annyira hangsúlyozni a **jegybanki függetlenség** fontosságát.

Amivel azért van egy **kis gond**: ahhoz ugyanis, hogy a **jegybank** felett is érvényesülhessen a demokratikus kontrol, annak **vezetőit** is a választott **parlamentnek** **illetve a kormány**nak kell **kineveznie** – utóbbiak pedig ritkán hagyják **ki** az alkalmat, hogy ne a saját embereiket ültessék e posztokra. (@@Jól mondom?)

3.3. A laza monetáris politika népszerűsége

Fentebb írtam, hogy a **monetáris politikát a legegyszerűbb használni**, és ezért szeretik is használni. A **laza monetáris politika** alacsony kamatokat, hitelbőséget, pénzbőséget jelent, melyek elérésének legjellemzőbb eszköze az alapkamat csökkentése. Erre fel aztán emelkednek a beruházások és a fogyasztás, mivel mind a vállalkozások, mind a lakosság olcsóbban, könnyebben jut hitelhez, **élénkül a gazdaság**.

Mi akkor a baj a laza monetáris politikával?

- Az, hogy a pénzbőség **felelőtlen hitelezéshez, eladósodáshoz** vezet; az emberek nem tudnak ellenállni az olcsó hitelek csábításának, illetve olyanoknak is adnak hitelt, akiknél jelentős a veszélye, hogy nem fogják majd visszafizetni azt.
- A fogyasztási költségek **inflációhoz** vezethet, a befektetésre kerülő pénzek pedig a befektetési javak (különösen a részvények és ingatlanok) árfolyamát emeli irreális magasságokba – azaz **buborékok** alakulnak ki.
- **Növekszik a társadalmi egyenlőtlenség**; azért, mert az új pénz legnagyobb része azoknál landol, akiknek már eleve több van. \$

A túlzásba vitt monetáris lazítás **elveti a következő válság magvait**, amikor majd tömegesen dőlnek be a hitelek, összeomlik a tőzsde, a szegények lázongani kezdenek, stb...

Érdemes még látnunk, hogy **az alacsony kamatok negatívumai elsősorban a középosztályt sújtják**. \$

- Azért, mert **nekik kevésbé kellene a hitelek**, nekik jellemzően **inkább megtakarításaik vannak**, melyeket nagyrészt kamatozó befektetésekből tartanak. (Továbbá a munkalehetőségeik, bevételeik is kevésbé ciklikusak, orvosra, tanárra, jogászra válságban is szükség van – így a laza monetáris politikával elért **gazdasági előnyökből is kevésbé részesülnek**.)
- Az **alsóbb rétegek** ellenben inkább hitelfelvevők, és a munkalehetőségeik is ciklikusabbak, jobban függenek a gazdaság állapotától, gondoljunk különösen az építőiparra, kereskedelemre (pl. pénztárosok, árufeltöltők).

- A **felsőbb rétegek** pedig inkább üzletbe fektetnek, aminek mind az alacsony kamatok, mind a gazdasági fellendülés jót tesz. (Illetve, mint elhangzott, az új pénz nagyrészt náluk ér célba.)

4. Infláció, kamatok, árfolyamok

4.1. Infláció

1) Az infláció jelentése

Az infláció azt jelenti, hogy mennyivel változtak az árak átlagosan.

Közelebbről, a **különböző cikkek árváltozásának súlyozott átlagáról van szó**, ahol a súlyok az adott cikk forgalmának aránya az összforgalomhoz képest. Az inflációt a termékek, szolgáltatások különböző köreire lehet számítani, a legközismertebb az úgynevezett **fogyasztói árindex**, melyet a háztartások által vásárolt cikkekre számolnak – ez mutatja ugyanis, hogy mennyivel drágult a megélhetés.

Mivel az infláció egy átlagos változás, **nem mindenkit egyformán érint**: például lehet, hogy az infláció 5%-v volt, de ezen belül az élelmiszerek ára 10%-kal, a műszaki cikkeké viszont csak 2%-kal emelkedett. Ekkor azok, akik inkább élelmiszerekre költenek, nagyobb drágulással szembesülnek, mint a műszaki cikkek vásárlói.

A jelentősebb mértékű infláció egyébként gyakran együtt jár az áremelkedés mértékének változékonyságával, kiszámíthatatlanságával is. B (@@Ugye?)

2) Az infláció okai

○ Az árakat befolyásoló tényezők változásai

Ahogy az 'Ár és érték' témában olvasható, az árakat, a keresletet és kínálatot sok minden befolyásolja, az ízlésektől kezdve, a termelési technológián, a piacszerkezeten és az adókon keresztül, olyan tényezőkig, mint az időjárás. Ezek változásai tehát az árakat is megváltoztathatják, inflációt okozhatnak: például, ha divatba jön a belvárosban lakni; ha egy cég monopol státuszra tesz szert, mondjuk az áramszolgáltatás területén; ha felemelik az üzemanyag adóját; vagy ha az aszály miatt rossz volt a termés.

○ Gazdasági ciklus

A fellendülés például gyakran áremelkedést hoz magával, ilyenkor ugyanis az emberek, cégek nagyobb kedvvel költekeznek, megnő a kereslet – míg válsághelyzetben fordított a helyzet. (Ám a képlet azért bonyolultabb ennél: olyan is van, hogy a gazdasági visszaesés inflációval párosul.)

- **Gazdaságpolitika**

Azon belül is különösen a mértéktelen pénzteremtés, monetáris expanzió. De, ahogy utaltam rá, a kormányok költekezése, a fiskális élénkítés is elősegíti az inflációt.

- **A valuta gyengülése**

Ami emeli az importárakat, illetve exportálásra ösztönzi a termelőket – csökkentve a hazai kínálatot, növelve az árakat.

- **A világpiaci árak emelkedése**

Ami megint csak drágább importot és több exportot jelent.

- **Az energiaárak emelkedése**

Különösen, ami az olajat illeti. Az energiahordozók annyiban különlegesek, hogy szinte minden más termeléséhez, kereskedelméhez szükség van rájuk, így, ha ezeknek emelkedik az ára, az széleskörű inflációval jár. (@@Van még más ilyen?)

- **Inflációs várakozások**

Ha az emberek arra számítanak, hogy az árak fel fognak menni, akkor az olyan dolgok esetén, melyeknek az árát előre határozzák meg, ezt a várakozást **bele fogják kalkulálni az árba**: már emiatt, **előre többet kérnek** értük – **az árak valóban emelkednek tehát**. Tipikus példa a munkabér (ami bár nem része a fogyasztói árindexnek, több elkölthető jövedelmet, keresletemelkedést, ezen keresztül inflációt eredményez), de említhetjük még például a közszolgáltatások árait, mondjuk az áramét, vagy a lakbéreket. (@@A lakbér része a fogyasztói árindexnek? Jobb példák?)

Másfelől, ha valaki áremelkedésre számít, annak megjön a kedve még azelőtt vásárolni, mielőtt az bekövetkezne – ami valóban áremelkedést vált ki.

Figyeljük meg a leírtakban a **visszacsatolást**: az inflációs várakozások inflációt gerjesztenek – mire az emberek további inflációt várnak, stb...

3) Az infláció következményei

Illetve az inflációs várakozásoké.

- **Az infláció elértékteleníti a pénzben tartott vagyonokat, az egyéb javakból pedig felhalmozást generál.**

Részben az érték megőrzésének céljából, részben, mert most még olcsóbban meg lehet venni őket.

- **Költekezésre késztet, a megtakarítás ellen hat és eladósodásra ösztönöz**

A költekezésre már utaltam. A megtakarítás ellen azért hat, mert az csak elértéktelenedik, megéri már ma elkölteni, ami van. Az eladósodást pedig azért ösztönzi, mert reálértékben kevesebbet kell visszafizetni holnap, mint amennyit ma megkapok, mivel ugyanaz a pénzösszeg kevesebbet ér majd.

Ami a beruházásokat illeti, azokat annyiból ösztönzi, hogy egyrészt olcsóbb ma beruházni, mint holnap, másrészt, ha az én termékem ára emelkedik, az még jó is lehet – a csökkentő megtakarítások miatt viszont egyúttal kevesebb is jut befektetésre a gazdaságban.

Itt megint láthatjuk az előbb említett **visszacsatolást**, csak más kiindulóponttal: az infláció inflációs várakozásokhoz, ezen keresztül költekezéshez vezet – ami inflációt okoz, stb...

- Az infláció **vagyon-újraelosztást** okoz

Elsősorban az adósok és a hitelezők között, az utóbbiak kárára; az előbb elmondottak folytán, azaz, mert csökken az adósság reálértéke. Emlékezzünk itt vissza az államadósság elinflálására.

- **Az infláció gerjeszti az inflációs várakozásokat és azon keresztül önmagát.**

Az elmondottak szerint.

- **Csökken a munka kínálata**

Ha az emberek magasabb árakra számítanak, akkor **több bért követelnek**, illetve azonos áron kevesebbet akarnak dolgozni.

Másrészt a **progresszív adózás miatt** a nominális béremelések (melyek csak az árak emelkedését kompenzálná) a felsőbb adósávok felé tolják a kereseteket – azaz nő az elvonás mértéke, ami miatt megint csak kevésbé éri meg dolgozni.

- **Gyakrabban kell, és nehezebb is beárazni a dolgokat. Nehezebb a pénzügyi tervezés.**

(@@Gondoltam itt még olyanra, hogy az infláció bizonytalanabbá teszi, felforgatja a gazdaságot; értve ez alatt, hogy nem tudni, mit mennyiért kapunk meg, melyik cég bírja jobban, melyik kevésbé a kedvezőtlen körülményeket, melyik lesz még ott jövőre is, stb... Igaz ez?)

(@@Meg olyat is írtam, hogy nehezebb megítélni, hogy érdemes-e, illetve hova érdemes befektetni; merthogy az általános áremelkedés közepette nehezebb kiszűrni azokat a területeket, ahol az áremelkedés a nyereség növekedésével jár; valamint az általános bizonytalanság miatt is. Mit szólnak ehhez?)

4) Defláció

A defláció az árak átlagos csökkenését, „negatív inflációt” jelent. A lényeg az, hogy **a gazdaságnak ez sem jó.**

Az ember fogyasztóként elsősre lehet, hogy másképp gondolná, hiszen ebbéli minőségünkben nekünk csak jó, ha olcsóbban vásárolhatunk. Ha azonban kicsit belegondolunk, láthatjuk a **hátrányokat**:

- **Csökkenő költségek, nyereség, beruházások és bérek**

Először is, csökken az elköltött pénzmenyiség – egyrészt a megvásárolt cikkek árának csökkenése miatt, másrészt merthogy várhatóan jövőre még olcsóbban megkaphatjuk majd, amit szeretnénk, hajlamosak lehetünk tehát halogatni a vásárlást. Csökken egyúttal a nyereség – ebből kifolyólag a beruházások és a bérek, a foglalkoztatás – ez pedig a vásárlóerő és az árak további csökkenését vonja maga után. Itt egy újabb visszacsatolás: a **deflációs spirál.**

- **Növekvő reáladósságok**

Magyarul, bár ugyanannyi pénzzel – de több értékkel tartozunk, amit nehezebb visszafizetni, törleszteni. Az adósok emiatt is kevesebbet költenek, ruháznak be.

A defláció tehát fékezi a gazdaságot.

Ha tehát mind az infláció, mind a defláció rossz, akkor **mi a jó a gazdaságnak? Az árstabilitás, illetve az árak kismértékű, kiszámítható emelkedése.** Utóbbi azért mert költekezésre, hitelfelvételre ösztönöz, jót tesz a nyereségnek, a beruházási kedvnek.

5) Egyebek

○ Hiperinfláció

Ez rendkívül magas, akár milliárd százalékos vagy még nagyobb havi inflációt is jelenthet. A II. világháború után Magyarország is átélte, akárcsak Németország az I. vh. után. **Oka mindenekelőtt a korlátlan pénzteremtésből költekező állam.** Következményei igen súlyosak, különösen, hogy lenullázza a pénzben tartott megtakarításokat. Válságos időkben, különösen háborúk környékén szokott előfordulni.

○ Reálérték, reálbér, reálkamat, reálárfolyam

Ha valami „reál”, akkor az egy árszínvonallal illetve inflációval korrigált mutató, miáltal már nem pénzmennyiségről, hanem értékről beszélünk. Például egy dolog reálértéke az, hogy „10 kiló kenyeret ér” – ahelyett, hogy azt mondanánk, hogy 1000 forintot. Hasonlóan, a reálbér az, hogy 1000 kiló kenyeret tudnék venni a fizetésemből – ahelyett, hogy azt mondanám, 100.000 forintot keresek. (A kenyér természetesen csak az érhetőség kedvéért van itt, ha precízebbek akarunk lenni, akkor az átlagos árszínvonallal kell leosztani a pénzösszeget, aminek a reálértékére vagyunk kíváncsiak.)

Analóg módon a **reálkamat** az, hogy „hány százalékkal több kenyeret” tudok venni a pénzemről, most, hogy az kamatozott – viszont volt infláció is.

A **reálárfolyam** pedig azt mutatja meg, hogy Németországban „mennyivel drágább az élet”, mint Magyarországon; ugyanazért a pénzért mit kapunk az egyik, és mit a másik helyen; az egyik országbeli javak hányszor annyi jószágra válthatók át a másikban.

Végül, ha azt halljuk, hogy „**nominál**”, az a névleges, pénzben kifejezett értéket jelenti – ellentétben a „reál”-al.

4.2. Kamatok

1) A magas kamatszint hatásai

Fent a laza monetáris politika kapcsán már érintettük a kamatszint hatásait. Lássuk most ezt kicsit részletesebben. (Az alacsony kamatszint hatásai az alábbiakkal ellentétesek.)

○ Az infláció mérséklődése

Mivel az emberek kevesebbet vásárolnak: akinek ugyanis van pénze, az inkább kamatoztatja, aki meg hitelből költekezne, az csak drágábban kap – visszaesik tehát a kereslet, és vele az árszínvonal.

○ **A megtakarítások emelkedése**

Egyfelől a hazai szereplők révén, de a külföldiek számára is csábítóbbá válik a hazai valutában kamatoztatni a pénzüket.

○ **Erősödő hazai valuta**

Részben a kamatoztatási céllal beáramló, a hazai valutára átváltott pénzek révén, részben a fogyasztás mérséklődése miatt csökkenő import miatt.

○ **A beruházások csökkenése**

Több okból is: mert drágábban lehet hitelhez jutni; mert beruházás, egyéb befektetés helyett jobban megéri egyszerűen berakni a pénzt a bankba; mert az alacsonyabb fogyasztás miatt nehezebb eladni; illetve mert az erősödő valuta árt az exportra termelőknek. A beruházások csökkenésével párhuzamosan a foglalkoztatás is visszaesik.

A magas kamatszint tehát fékezi a gazdaságot.

○ **Az adósok helyzete romlik, a hitelezőké javul**

Merthogy több kamatot kell fizetni, illetve drágábban lehet csak megújítani a régebbi hiteleket.

2) Kamatszint és infláció

Az infláció és a kamatok gyakran együtt mozognak, és az ember úgy is gondolhatja, ez egy szigorú, szilárd kapcsolat: ha magas az infláció, azt automatikusan kompenzálják a magas kamatok. Nos, **kapcsolat** valóban van – azonban **képlékenyebb** ennél.

Hogyan működik ez a kapcsolat? Egyfelől **a magas infláció az alapkamat megemelésére indíthatja a jegybankot**, hogy csökkentse a keresletet, ami majd fékezi az árak emelkedését. Láttuk azonban, hogy a magas kamatok sem kedveznek a gazdaságnak, ezért a jegybank visszafogott lehet ez ügyben.

Másfelől azt is láttuk, hogy **az infláció költekezésre, eladósodásra ösztönöz** – növekszik tehát a hitelkereslet, miközben a kínálata meg csökken, mert akinek van pénze, az is inkább elkölti, minthogy kölcsönadja. (Illetve csak drágábban adja kölcsön, hogy megmaradjon a vásárlóereje a pénzének.) Ez megint csak **a kamatok emelkedését eredményezi** – azonban hogy milyen mértékben, az kérdéses.

4.3. Valutaárfolyamok

Illetve devizaárfolyamok.

● **Valuta és a deviza**

Ez a kettő nem ugyanaz: a valuta külföldi készpénz – a deviza ezzel szemben valutára vonatkozó követelés, például ha bankbetétem van valamilyen külföldi pénzben. (Tágabb értelemben a valuta nem feltétlenül külföldi, én is írok olyanokat, hogy „hazai valuta”.)

• Az árfolyam jelentése

A valuta- illetve devizaárfolyam az egyik pénznek a másik pénzben mért ára – lényegében ugyanolyan ár, mint bármilyen más árucikk esetén. A valuták, devizák piaca, a kereslet és kínálata működése is hasonló bármely más piachoz.

• Vételi és eladási árfolyamok

Ha valaki valutával, devizával kereskedik, az keresni akar rajta, logikus tehát, hogy olcsóbban veszi, és drágábban kínálja azokat: a vételi árfolyamok tehát alacsonyabbak, mint az eladásiak. (Hasonlóan bármely más kereskedőhöz.)

• Lebegő és rögzített árfolyam

Az árfolyam lebegő, ha azt a kereslet és kínálat erői szabadon mozgatják fel és le.

A valuták, devizák keresletét és kínálatát számos tényező befolyásolja, így az áru- és szolgáltatás export és import (beleértve az idegenforgalmat is); vagy a nemzetközi befektetési és hitelforgalom. (Például a deviza alapú hitelek esetén, amikor egy bank devizában vesz fel hitelt egy külföldi banktól, a devizát eladja, és az érte kapott hazai pénzt adja oda hitelként a saját ügyfelének. Ilyenkor tehát a hazai pénz erősödik – míg a hitel visszafizetésekor fordítva: gyengül.)

De a jelentősebb valuták, devizák, különösen az amerikai dollár esetén jelentős keresletet generál a külföldiek azon igénye is, hogy a mi valutánkat használják az egymás közötti nemzetközi kereskedelemben, illetve a mi pénzünkben tartalékoljanak. Ez számunkra tiszta nyereség, hiszen mi csak pénzt adunk el, ami nekünk lényegében ingyen van, azon tőlünk nem akarnak semmit sem venni, csak maguk között használják – míg a cserébe kapott külföldi pénzen mi javakat vehetünk tőlük.

A lebegő árfolyam azonban kockázatot rejt magában annak, aki külföldre ad el vagy onnan vásárol: nem tudhatja előre, hogy hazai pénzben számolva mennyi bevétele lesz az eladásból, vagy mennyibe fog kerülni neki a vásárlás. Egyfelől ebből a szempontból **hasznos lehet rögzíteni az árfolyamot. Másfelől az árfolyam befolyásolása gazdaságpolitikai eszköz is lehet**, különösen, a gyenge hazai pénz segíti az exportra termelőket, lásd mindjárt.

Az árfolyamot rögzíteni többféleképpen lehet, **legjellemzőbb a sávós rögzítés**, amikor egy adott árfolyamsávban az árfolyam szabadon mozoghat, csak arra ügyelnek, hogy ne lépjen ki belőle.

A **valuta- és devizaárfolyamot többféle eszközzel lehet befolyásolni**: például utaltam a kamatszint, az **alapkamat** hatására ezekre; illetve arra is, hogy a **nyíltpiaci műveletek** külföldi pénz eladását-vételét is jelenthetik a jegybank részéről, mellyel mesterséges kínálatot-keresletet gerjeszt, ezáltal hatást gyakorol az árfolyamokra.

● **Az árfolyam hatásai**

Gyakran hallunk olyanokat, hogy a kormány szeretné gyengíteni a forintot, a jegybank megvédi a forint árfolyamát. Nézzük meg gyorsan, leginkább mire van hatással a hazai pénz árfolyama, **mi történik, ha gyenge, gyengül a forint a külföldi pénzekhez képest?**

(És értelemszerűen, ha erős, az ellentétes hatásokkal jár.)

○ **Exportbővülés, a hazai termékek olcsósága a külföldieknek**

Ha a külföldi több forintot kap ugyanannyi dollárért, azon több itthon gyártott árut vehet, olcsóbbak lesznek azok számára, megnő a külföldi kereslet irántuk, élénkül a kivitel, a gazdaság. És ezt igen **egyszerű** volt elérni, többé-kevésbé egy tollvonással – merthogy ahhoz, hogy gyengítsük a hazai pénzt, csak a saját pénzünkből kell többet teremtenünk – ami meg ingyen van. (Ellentétben, ha erősíteni szeretnénk a pénzünket, ahhoz külföldi pénz kell, amiért forintot veszünk, vagy kamatot kell ígérni, hogy a külföldiek kezdjék el vásárolni a forintot, stb...) Nem is véletlenül olyan **népszerű eszköz a hazai fizetőeszköz gyengítése**.

○ **Az import drágulása**

Akik ellenben importált árukat vásárolnak, azok már kevésbé örülnek egy leértékelésnek, mivel a külföldi pénzért vásárolt áruk a hazai fizetőeszközben mérve drágábbá válnak – ami beleszámít a hazai inflációba is, emeli azt. (Különösen az olyan importcikké révén, mint az olaj.)

○ **Növekvő külföldi adósság**

Ha tartozunk valamennyi dollárral, akkor, ha közben a forint meggyengül, az utóbbiból többet kell összegyűjtenünk, hogy a külföldi adósságunkat kifizethessük belőle.

Az érmének tehát ismét két oldala van, a leértékelésnek vannak nyertesei és vesztesei, illetve meggondolandó, hogy mikor és mennyire érdemes élni vele.

Említést érdemel még, hogy **ha országok egy csoportja közös pénzt használ**, akkor nem működik a leértékelés: az egyes országoknak le kell mondaniuk erről az eszközről, és bár közösen még alkalmazható, de akkor sem valószínű, hogy minden tagnak ugyanakkora szüksége van rá.

Megjegyzem, természetesen **a hazai termékek versenyképesebbé, olcsóbbá tételének a leértékelésen kívül más, fundamentálisabb módjai is vannak**; úgy is, mint a munkabérek illetve az adók csökkentése vagy a termelékenység növelése – **ezeket azonban jóval nehezebb meglépni**. Emlékezzünk a monetáris politika könnyedségére a fiskális és strukturális politikákhoz képest.

5. Egyebek

5.1. Munkanélküliség

1) Mérőszámok

A munkanélküliséghez kapcsolódóan több különböző mérőszámot szoktak emlegetni. Nem árt tisztában lenni ezek jelentésével.

○ Munkanélküliség

Képlettel: $\text{Munkanélküliek} / (\text{Foglalkoztatottak} + \text{Munkanélküliek})$. Magyarul, mekkora hányada nem kap munkát azoknak, akik szeretnének dolgozni.

○ Foglalkoztatottság

$\text{Foglalkoztatottak} / \text{Munkaképes korú lakosság}$. Vagyis, mekkora hányada dolgozik azoknak, akik elvileg dolgozhatnak. (Utóbbiban azok is benne vannak, akik önszántukból nem dolgoznak.)

○ Munkaerőpiaci részvételi arány

$(\text{Foglalkoztatottak} + \text{Munkanélküliek}) / \text{Munkaképes korú lakosság}$. Azaz mekkora hányada akar dolgozni azoknak, akik elvileg dolgozhatnak.

2) A munkanélküliség fajtái

Az emberek többféle okból lehetnek munka nélkül.

○ Súrlódásos munkanélküliség

Amikor valaki munkát vált, akkor gyakran megesis, hogy a két állás között egy darabig nem dolgozik, csak addig, amíg kiválasztja a következő munkahelyét, illetve megnyílik a

lehetősége a belépésre. A munkanélküliségnek ez a fajtája óhatatlanul jelen van, ezért nem érhető el a nulla munkanélküliség.

- **Strukturális munkanélküliség**

Ez az, amikor az emberek azért vannak munka nélkül, mert képzettségük, képességeik nem felelnek meg az egyébként rendelkezésre álló betöltetlen állások követelményeinek. Átképzéssel lehet segíteni rajta.

- **Ciklikus munkanélküliség**

Ez az általános gazdasági helyzettel magyarázható munkanélküliség: fellendülés esetén kevesebb, válságban több ember van ebben a kategóriában.

3) Phillips-görbe

Mely a munkanélküliség és az infláció közötti összefüggést mutatja: magasabb infláció árán gyakran csökkenthető a munkanélküliség.

Hogyan működik ez? Úgy, hogy **úgy adunk munkát, és vele pénzt, az embereknek, hogy az nem jár a kínálat bővülésével.** Tipikusan ilyen az **közmunka**, ami nem sok eladható dolgot termel – viszont a kifizetett munkabér növeli a keresletet, és vele, mivel a kínálat nem emelkedik, az árakat. Az állam jellemzően ilyesmit tud nyújtani.

Lásd ehhez a 'Bal oldal - Jobb oldal' témában, hogy a gazdasági baloldal a munkanélküliség csökkentése érdekében tolerálja az inflációt – ellentétben a jobboldallal.

4) A munkanélküliség tartama

A munkanélküliség nagyobb gond, ha sokáig tart.

Ilyenkor ugyanis **az embernek leépül a munkához szükséges tudása, elszokik a munkától; különféle pszichológiai-szociológiai problémák léphetnek fel**, például megrendül az önértékelése, családi problémák jelentkezhetnek, esetleg bűnözni kezdhet. Amikor egy gazdaságban a munkanélküliséget jellemezzük, ezért is érdemes figyelemmel lenni a munkanélküliségnek nemcsak a nagyságára, hanem arra is, hogy átlagosan meddig tart egy-egy emberre nézve.

* * *

Lásd végül az 'Iparizált világunk' témában **a termelékenység növekedése, az előmunkát kiszorító gépesítés miatt növekvő munkanélküliséget**; valamint a 'Globalizáció' témában **a munkahelyeknek a gazdagabb országokból a szegényebbekbe való áttelepítését**, és ennek a hatását a munkanélküliségre, munkalehetőségekre.

5.2. Tovagyűrűző hatások

Ezek igen jellemzőek a gazdaságban.

1) Árak

Fentebb láttuk, hogy különösen az energia illetve az olaj ára, azok emelkedése sok minden másnak az árába beépül.

2) Multiplikátor hatás

Két ilyen is van:

- Amikor a gazdaságban valaki, különösen a kormány, egyszer csak többet költ, mint addig, az megemeli másoknak a bevételét, mire következő körben ők is többet fognak költeni, az megint emeli bevételeket, és így tovább. A lényeg az, hogy **az eredeti emelkedéshez képest a költsékezés összes emelkedése végül nagyobb lesz** – bár időbe telik, amíg a teljes hatás kibontakozik. 1
- A másik hasonló az úgynevezett **pénzmultiplikátor**, ami röviden úgy működik, hogy a jegybank által kibocsátott pénzmennyiség eljut valakikhez, azok berakják a kereskedelmi bankokba, akik kikölcsönzik másoknak, azok fizetnek vele, aztán, akiknél most van a pénz, újra bankba rakják azt, és így tovább... Ily módon **a gazdaságban végül több pénz lesz, mint amennyit a jegybank eredetileg kibocsátott. Lásd a 'Pénz és hitel' témában.** 2

3) A támogatás nemcsak azt támogatja, aki azt közvetlenül kapja

Például, ha a kormány azt mondja, támogatom a lakásvásárlást, azzal nemcsak a lakásvásárlóknak kedvez, hanem az építőiparnak, az építőipari cégek tulajdonosainak, dolgozóinak, sőt még azoknak is, akiktől majd mindezek többet fognak vásárolni, a támogatás révén megemelkedett bevételüknek köszönhetően. (És akkor az esetleges korrupcióról még nem is szóltunk.) **Gyakran ezek a másodlagos hatások is jelentős súllyal esnek latba a támogatásról szóló döntésben.** 3

Lásd ehhez a 'Gazdasági növekedés és fejlődés' témában a segélyezés árnyoldalait; valamint az 'Elvek, szabályok, normák' témában, hogy a büntetés sem feltétlen csak a büntetendőket bünteti. 4

5

5.3. A bizalom szerepe a gazdaságban

1) Gazdasági várakozások

Az emberek a várakozásaiknak megfelelően alakítják a gazdasági viselkedésüket, **a gazdaság alakulása pedig nagyrészt az emberek viselkedésén múlik – így „fejben dől el”**. Ezért *számít*, hogy az emberek mire számítanak, és e várakozásokat a gazdaságpolitika alakítói gyakran próbálják befolyásolni. 6

Emlékezzünk **például az inflációs várakozásokra**: ha az emberek áremelkedésre számítanak, akkor már azelőtt magasabb bért követelnek, hogy az bekövetkezne, stb... Általánosabban, **a várakozások lehetnek optimisták és pesszimisták**. Ha gazdasági fellendülést, azzal a saját helyzetünk javulását várjuk, vagyis optimisták a várakozásaink, az vásárlásra, vállalkozásra, (kockázatosabb) 7

8

befektetésekre ösztönöz. Pesszimista várakozások esetén fordított a helyzet.

Érdeemes látnunk **a várakozások önbeteljesítő természetét**: ha az emberek fellendülést várnak, és ezért bátrabban vállalkoznak, azzal valóban fellendül a gazdaság – és fordítva.

Lásd ehhez itt fentebb a monetáris politika eszköztárában a kommunikációt, mint a várakozásokat befolyásoló eszközt; valamint a 'Részvények, tőzsde, spekuláció' témában az arra vonatkozó várakozások jelentőségét, hogy a többi ember mennyire vásárol majd.

2) Az üzleti partnerekbe vetett bizalom

Ha az üzleti partnerek megbízhatnak egymásban, az nagyban **megkönnyíti az üzletmenetet**: könnyebb és olcsóbb új partnereket találni (például, mert kevésbé kell leinformálni őket); egyszerűsíti a szerződéskötést (mert nem muszáj minden eshetőségre előre kitérni); illetve a hitelezés is könnyebbé, olcsóbbá válhat.

Mindennek **makroszinten** is megvan az eredménye: egy magas bizalmi szinttel rendelkező gazdaság hatékonyabban működhet. A bizalmi szintet azonban nem könnyű emelni, különösen, mert az üzleti kultúra az általános, az adott országra, népre jellemző kultúrában gyökerezik. (A szigorú törvények azért segíthetnek.) Továbbá, viszonylag kevés csaló, opportunisták is képesek megmérgezni az egész gazdaság bizalmi légkörét. β

5.4. Az őszinteség komplikáltsága a gazdaságban

1) Amikor a saját portfóliánkról nyilatkozunk

Amikor az ember el akar adni valamit, nyilván vonakodik a rosszat is elmondani róla, hajlamos a valóságosnál jobbnak beállítani azt.

2) Őszinteség a gazdaságpolitikában

A gazdasági bennfentesek nyilatkozatai jelentős hatással lehetnek a gazdasági szereplők várakozásaira, viselkedésére –

őszinteségükkel pedig gyakran **rossz irányba befolyásolhatják a helyzetet.**

Például, képzeljük el, hogy egy pénzügyminiszter őszintén azt mondja, az ország a csőd szélén táncol. Erre mindenki bepánikolna, a befektetők menekülnének, a tőzsde összeomlana, a hitelezés befagyna, a valuta zuhanni kezdene, stb... – és az ország hipp-hopp valóban csődbe menne.

Innen a kifejezés: **„kincstári optimizmus”**. Az elmondottak egyébként **különösen igazak a piacgazdaságban**, ahol mindenki a kilátásokat lesi.

Bár az őszinteséggel a tervgazdaságban is jelentős gondok lehetnek, csak másképp: nem hangzik például túl jól, hogy a tervet nem sikerült teljesíteni; vagy amikor a szükséges forrásokról kérdeznak, érdemes felfelé torzítani; stb...

Lásd továbbá az ‘Érdekek’ témában, hogy a politikát is nehéz teljesen őszintén, megalkuvás nélkül csinálni.

5.5. Néhány további megállapítás

1) A stabilitás fontossága

Amikor az irányvonal, a törvények, a gazdasági játékszabályok túl gyakran, kiszámíthatatlanul változnak, az érthetően elbizonytalanítja a gazdasági szereplőket, a befektetőket. Ilyenkor nem tudják, mi várható, nem tudnak tervezni – az **ember pedig nem szereti a bizonytalanságot: kivár, kivonul inkább.** (Különösen, ha az is megeshet, hogy mindene odalesz.)

A stabilitás fontosabb lehet, mint a változások ígérete, bizonytalan nyereség; és még többet nyomhat a latban az **eszményekkel szemben:** például, sokak szívesebben üzletelnek keménykezű, embertelen diktatúrákkal, mint ingatag demokráciákkal. Lásd a ‘Demokrácia és diktatúra’ témában a stabilitásról és rendről írtakat.

2) Gyorsuló gazdaság

Itt csak röviden, hogy rendszerint mik a legfontosabb jellemzői egy gyorsuló, növekvő gazdaságnak. **(Bővebben lásd a ‘Gazdasági válságok’ témában. Itt annyiból érdekes, hogy a gazdaságpolitika nagyrészt ezt célozza.)**

- **Növekvő árak** (Az erős kereslet miatt, mivel az emberek, cégek többet vásárolnak.)

- **Növekvő bérek, csökkenő munkanélküliség**
- **Növekvő profitok**
- **Javuló várakozások, optimizmus**

Míg egy lassuló gazdaságban, természetesen, ezeknek az ellenkezője tapasztalható.

Lásd még ugyancsak a ‘Gazdasági válságok’ témában a gazdasági ciklusokról írtakat; valamint a ‘Gazdasági növekedés és fejlődés’ témát, illetve abban a GDP-t, mint a gazdaság méretének mérőszámát.

3) Egyszerűség, hatékonyság, praktikum vs. Igazságosság

Magyarán, hogy az előbbiek és az utóbbi között gyakran választani kell, nem érhetjük el a kettőt egyszerre. **Miért? Azért mert ahhoz, hogy igazságosak lehessünk, sokféle szempontot, körülményt kell figyelembe venni.**

Gondoljunk itt különösen az **adórendszerre**: ahhoz, hogy igazságosak lehessünk, erősebben kell adóztatnunk azokat, akiknek több van, akik könnyebben keresik a pénzt; el kell kerülni, hogy ugyanazt a jövedelmet többszörösen megadóztassák; tudnunk kell, hogy ki miért, mennyire szorul támogatásra, stb...

Más kérdés, hogy ez ügyben sem kell elmenni a végletekig; illetve hogy nemcsak az igazságosság miatt lehet elbonyolítani a dolgokat.

5.6. Makroökonómiai iskolák

A gazdaság működéséről **különböző feltételezések** mellett, többféleképpen lehet gondolkozni. Ekképpen különböző makroökonómiai iskolák léteznek – **eltérő javaslatokkal**.

1) Keynes

Keynes egy angol közgazdász volt a XX. század első felében. A nevéhez fűződő iskola leglényegesebb jellemzője, hogy **aktív állami gazdaságpolitikát, elsősorban fiskális beavatkozást javasol**, különösen gazdasági válság idején.

Ilyenkor ugyanis – szól az érvelés – az emberek, cégek által támasztott kereslet elégtelen, és mivel az elsősorban a várakozásokon múlik, azzal sem nagyon lehetne erősíteni, ha valahogyan, mondjuk a monetáris politika révén, plusz pénzhez juttatnánk őket. Ezért az államnak el kell kezdenie költekezni, biztosítva a megfelelő keresletet, felszívva a gazdaság outputját, amivel javítja a magánszféra jövedelmezőségét és várakozásait is: így indul be a gazdaság.

(Közben a kínálati oldalt nem érdemes élnékíteni, mert válságban úgylis kapacitásfelesleg van.)

2) Monetaristák

Szerintük a **gazdasági kibocsátásnak**, és vele együtt a **munkanélküliségnek van egy természetes szintje, amelytől legfeljebb csak időlegesen lehet elszakadni** (keresletélénkítéssel). Ez azért van, mert a növekvő kereslet miatt megemelkednek az árak,

erre az árszínvonalra vonatkozó várakozások is fokozatosan emelkedni kezdenek (adaptív várakozások), minek folytán a termelők csak drágábban hajlandóak kínálni ugyanazt a mennyiséget, visszaesik tehát a kínálat – ami magasabb árakat, és csökkenő kibocsátást jelent. Utóbbi nem túl sok időn belül visszatér az élénkítés előtti, „természetes” szintre, csak az árak lesznek magasabbak.

Javaslatuk az, hogy **a gazdaságot javarészt békén kell hagyni**, csak a spontán növekvő kínálat miatti árcsökkenést kell ellensúlyozni, **a pénzmennyiség lassú, kitartó emelésével**.

3) Kínálatoldali politika

Az előző két iskola a kereslettel foglalkozik, annak a lehetőségeit elemzik, hogy a kereslet befolyásolásával, élénkítésével mennyire lehet hatni a gazdaságra. Ez a harmadik iskola ellenben a kínálati oldalt célozza. **Többféle eszközt** javasol a kínálat, és vele együtt a kibocsátás emelésére, a gazdaság élénkítésére:

- **A termelési faktorok (munkaerő, tőke) mennyiségének, minőségének emelése.** (Azaz minél többen dolgozzanak, minél hatékonyabban, minél több beruházásra költendő pénz legyen.)
- **A megtakarítások növelése.** (Hogy minél több beruházásra fordítható pénz legyen.)
- **Dereguláció, adócsökkentés.** (A piac hatékonyságát kiaknázandó, a termelés terheit csökkentendő)
- **A technológiai fejlődés serkentése és a kitermelés fokozása.** (A termelékenység javításának, és az alapanyagárak csökkentésének céljából.)
- **Az infláció féken tartása.** (Mivel az költekezésre serkent, csökkenti a megtakarítási hajlamot, és a munka kínálatát is.)
- **A segítyezést sem nézi jó szemmel.** (Merthogy attól az emberek kevésbé akarnak dolgozni.) (@@A vállalatok támogatásához pozitívabban viszonyul?)
- **Az állam visszaszorítása, kiegyensúlyozott költségvetés.** (Azért is, hogy az állami költekezés ne okozzon inflációt, és hogy az állami hitelkereslet ne emelje a kamatokat, ne szorítsa ki a magánszféra hitelfelvevőit.)

* * *

(@@A (neo)klaszikusokról itt valamit? Esetleg csak annyit, hogy a piacot szeretik, és minél kisebb állami beavatkozást szeretnének, merthogy a piac így működik legjobban?)

A különböző iskolák eltérő feltételezései összebékíthetőek: **bizonyos körülmények között inkább az egyik, más körülmények között a másik iskola tételei állhatnak közelebb a valósághoz.** Válság idején így inkább a keynesi megközelítésnek lehet létjogosultsága, míg normál viszonyok között inkább a másik kettőnek. **Másfelől arra is van lehetőség, hogy vegyítsék egymással a különböző filozófiákat**, például a monetaristák keresletoldali tartózkodását a kínálatoldali élénkítéssel.

Szeretnél magad is hozzájárulni az emberek felvilágosításához, egy jobb világhoz? Mesélgj erről a könyvről másoknak, a barátaidnak.

Klikkelhető linkek (Word-ben a Ctrl-t nyomni közben):

[Kérdőív](#) – [Fórum](#) – [Email](#)

Valamint, ha tetszett, oszd meg ezt a témát a Facebook-on.

Klikk a gombra (Word-ben a Ctrl-t nyomni közben):

Referenciák

- *Hess-Ross: Principles of Macroeconomics*